

ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИНОРОБНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Руднева Марина Григорівна

Україна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
marina_rudneva@list.ru

Феномен кластера, як взаємопов'язаних підприємств на певній території, відомий ще з часів ремісничого виробництва. Проте починаючи з останньої чверті ХХ століття, промислові кластери почали проявляти себе, як важливий фактор економічного розвитку регіонів. Саме такі регіоні-лідери визначають конкурентоспроможність національних економік [5].

Для України, яка заявляє про свою «європейську орієнтацію» та «ринкову економіку» питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку стає одним з пріоритетних напрямків розвитку.

Тема є актуальною, оскільки розкриває особливості утворення новітніх функціонально-господарських об'єднань у одній з найрентабельніших галузей сільського господарства.

В світовій практиці формування кластерів, в останні кілька десятиліть, вважається оптимальним способом розбудови економіки та підтримки її на належному рівні в системі світових господарських відносин. Саме тому вони поширені в США, Японії, країнах Європи. Успішні результати створення аграрних кластерів є і в країнах, що розвиваються, серед них: Індія, Індонезія, Малайзія, Нікарагуа, Гондурас, Ямайка, Болівія, Мадагаскар, Марокко. З 1993 року ЮНІДО навіть розроблено спеціальний набір рекомендацій – «матрицю побудови кластера» [4].

Об'єктом дослідження є виноградарсько-виноробний комплекс (ВВК) України.

Метою дослідження є виділення кластерів в українському ВВК, виявлення основних сучасних закономірностей їх функціонування.

Кластерна концепція тісно пов'язана з працями Майкла Портера. Він визначає кластер як «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників товарів і послуг, фірм у суміжних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій, конкуруючих, але об'єднаних спільною роботою» [1].

Виноградарсько-виноробний кластер – це нова форма організації виноградарсько-виноробного виробництва, заснована на добровільному об'єднанні взаємодоповнюючих організацій та підприємств, з метою одержання максимально можливого прибутку, через взаємні постачання, послідовну переробку сировини, кооперування. До кластеру можуть входити різні господарські формування, що займаються вирощуванням, збором і первинною переробкою винограду, заводи вторинного виноробства, підприємства машинобудування, які випускають засоби виробництва й устаткування для виноградарства і виноробства,

маркетингові, рекламні і торговельні фірми, що просувають продукцію на ринку і реалізують її, університети і науково-дослідні інститути, а також фінансові організації [3, 6].

Розглянемо український виноградарсько-виноробний комплекс з точки зору кластерної концепції.

Перш за все, за Портером, слід звернути увагу на місцеві економічні умови та виділити джерела локальних конкурентних переваг. Зокрема, до останніх можна віднести: сприятливі природні умови, давні традиції виноробства, високі показники споживання вина на душу населення, територіальне співпадіння виноробних і туристичних регіонів, дешеву робочу силу, щорічне зростання кількості підприємств та високу конкуренцію всередині галузі.

Класичним прикладом загальної схеми зрілого кластеру в даній галузі є виноробний комплекс Каліфорнії [1-3].

Проте, на відміну від американських та західноєвропейських господарств в Україні досить розвиненими залишаються вертикальні зв'язки між підприємствами.

Зважаючи на те, що українські кластери нині перебувають на стадії зародження, тобто між фірмами існує кооперація, але відсутні формальні чи неформальні інститути, які регулювали б зв'язки всередині кластеру, дана схема залишається досить абстрактною.

В Україні можна виділити 4 регіони розвинутого виноградарства: Кримський, Причорноморський (Херсонська та Миколаївська обл.), Одеський та Закарпатський.

Щодо виноробної промисловості, то окрім зазначених регіонів, слід додати Донецький, де розташована низка виноробних заводів, які працюють переважно на привізній сировині, а також підприємства з виготовлення обладнання для виноробної промисловості.

Серед виноробних кластерів, на даному етапі розвитку можна виділити лише два – Кримський та Одеський.

Принципова схема обох кластерних утворень співпадає, що зумовлене перш за все географічним положенням регіонів та традиціями виноробства.

Розглянемо схему одного з них (рис.1.).

Серед незначних відмінностей можна відзначити:

- для Криму характерні більші площі виноградників у власності однієї фірми та крупні виноробні заводи;
- одеські підприємства з виготовлення тари та ін. зазвичай вузькоспеціалізовані, кримські навпаки – поєднують кілька виробництв;
- для кримської оптово-роздрібної торгівлі готовою продукцією характерне представництво однієї торгової марки. Тому фірми зазвичай невеликі. Для Одеського регіону – тенденції прямо протилежні.
- в Одеському регіоні транспорт та логістика виділені в окрему групу, тобто існують компанії, що займаються виключно перевезеннями виноматеріалів та вин, їх складуванням і зберіганням. В Криму такі

функції покладені переважно на фірму-виробника або торгівельну компанію.

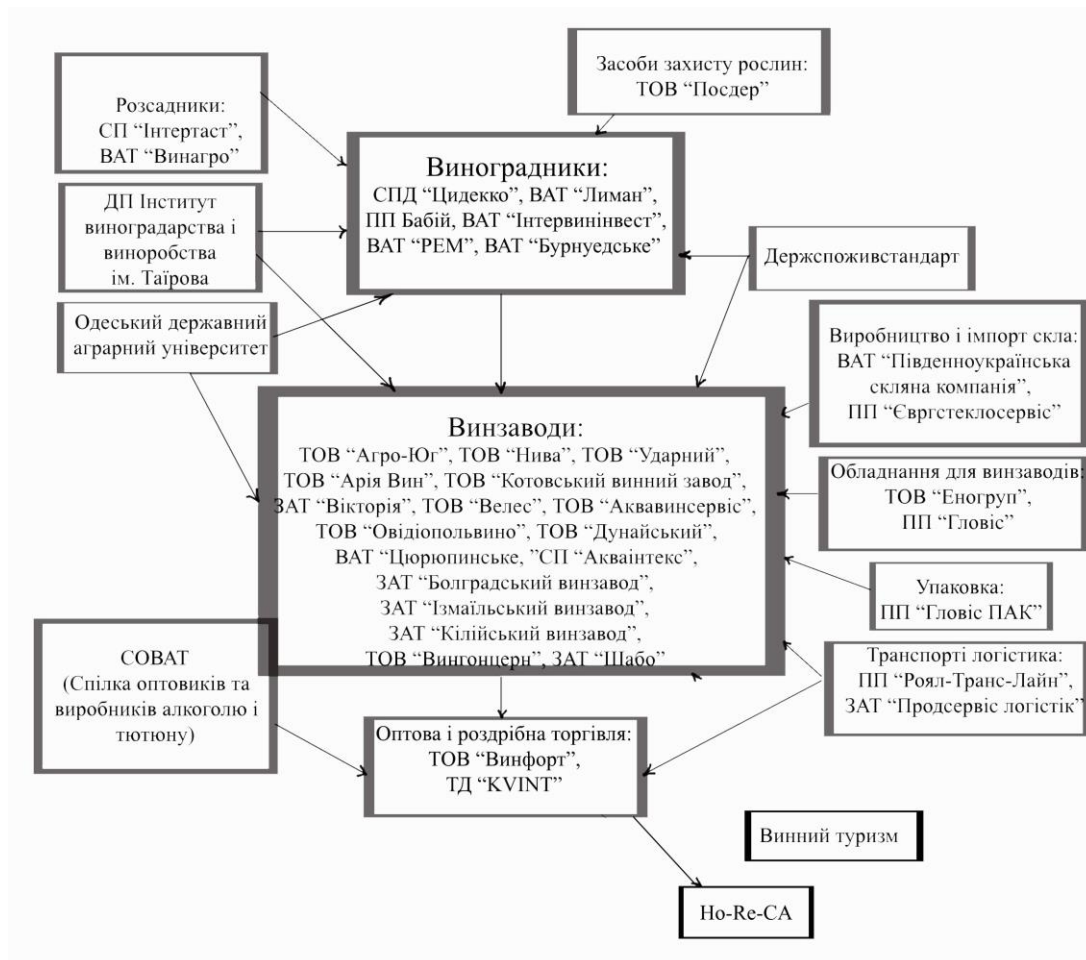

Рис.1. Схема Одеського виноробного кластеру

Отже, на сьогодні в Україні можна виділити два відносно сформованих виноробних кластери – Кримський та Одеський. Обидва мають подібну ресурсну базу та схему кооперації підприємств і перебувають на стадії зародження. Наступним кроком в їх розвитку має стати створення організацій для регулювання взаємозв'язків всередині кластеру та координації дій щодо зовнішніх зв'язків.

Перспективними для створення виноробних кластерів є Миколаївська, Херсонська, Закарпатська та Донецька області.

1. Портер М.Э. Конкуренция– М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. 2. Anderson K., Norman D., Wittwer G. Globalisation of the World's Wine Markets // *The World Economy*. – 2003. – № 26 (5). – P. 659–687. 3. Aylward D. K. Wine Clusters Equal Export Success Faculty of Commerce // *Papers University of Wollongong*. – 2004. – P. 32-36 4. Bergman E., Feser, E. *Industrial and Regional Clusters: Concepts and Comparative Applications*// *Regional Research Institute WVU*.- 1999. 5. Enright, M. *Regional Clusters and Economic Development: A Research Agenda* // *Business Networks: Prospects for Regional Development* – Berlin: Walter de Gruyter, 1996. - P. 190- 213. 6. Rolf A., Mueller E., Daniel A., *Clusters of grapes and wine* // *Third International Wine Business Research Conference* – Montpellier, 2006.